

Шиліна А.А.

Харківський національний університет внутрішніх справ

АНТИКРИХКІСТЬ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ У КОНТЕКСТІ ТОЛЕРАНТНОСТІ ДО НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Антикрихкість як сучасна психологічна категорія описує здатність особистості не лише витримувати вплив стресових і невизначених ситуацій, але й зростати та розвиватися завдяки їм. Вона охоплює низку взаємопов'язаних якостей – толерантність до невизначеності, життєстійкість, адаптивність, саморегуляцію та стресостійкість. Саме тому вивчення толерантності до невизначеності як базового ресурсу антикрихкості набуває особливого значення в умовах професійної діяльності працівників поліції.

У статті представлено результати емпіричного дослідження толерантності та інтолерантності до невизначеності серед 182 поліцейських. Діагностика здійснювалася за допомогою «Нового опитувальника толерантності до невизначеності», що включає три шкали: толерантність до невизначеності (ТН), інтолерантність до невизначеності (ІТН) та міжособистісну інтолерантність до невизначеності (МІТН). Описова статистика засвідчила помірні середні значення ТН, підвищені показники ІТН та найнижчі – за МІТН. Перевірка нормальності розподілів виявила асиметрію шкали ІТН, що свідчить про концентрацію респондентів у зоні високої нетерпимості до неоднозначності.

Кореляційний аналіз підтвердив відсутність значущих зв'язків між толерантністю до невизначеності та віком чи стажем служби, що дозволяє трактувати її як відносно стабільну особистісну характеристику. Слабко позитивна кореляція між ТН та ІТН засвідчує багатовимірність і парадоксальність феномену, коли готовність до новизни може поєднуватися з потребою у структурованості. Для глибшого розуміння структури толерантності було застосовано кластерний аналіз, який дозволив виокремити три психологічні профілі поліцейських: «вразливі» (низька ТН, помірні ІТН), «парадоксальні антикрихкі» (висока ТН при високій ІТН) та «ризиковані інтолерантні» (середня ТН при високих значеннях ІТН і МІТН).

Результати дослідження підтверджують, що толерантність до невизначеності є важливим показником потенційної антикрихкості, а виявлені профілі дозволяють диференційовано підходити до формування програм психологічної підтримки та розвитку професійної стійкості поліцейських. Практична значущість роботи полягає у можливості застосування отриманих висновків для впровадження тренінгових технологій, спрямованих на розвиток антикрихких якостей у представників поліції, що є критично важливим в умовах війни та соціальної нестабільності.

Ключові слова: антикрихкість, толерантність до невизначеності, інтолерантність, міжособистісна інтолерантність, поліція, психологічна стійкість, вразливі, парадоксальні антикрихкі, ризиковані інтолерантні, розвиток.

Постановка проблеми. Сучасна поліцейська діяльність здійснюється в умовах високої непередбачуваності, кризових ситуацій і постійних викликів, зумовлених як воєнним станом, так і загальною соціальною нестабільністю. У цих обставинах від працівників поліції вимагається не лише психологічна стійкість, але й здатність використовувати кризу як ресурс для особистісного та професійного розвитку. Така якість узгоджується з категорією антикрихкості, що передбачає зростання внаслідок впливу невизначеності й стрес-

сових факторів. Водночас базовим індикатором антикрихкості виступає толерантність до невизначеності, яка визначає готовність сприймати неоднозначність, новизну й нестабільність без дезорганізації поведінки. Саме вивчення толерантності до невизначеності як психологічного ресурсу антикрихкості становить важливе як наукове, так і практичне завдання юридичної психології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Толерантність та інтолерантність до невизначеності традиційно розглядають як багатови-

мірну особистісну характеристику, що включає когнітивний та емоційно-вольовий компоненти (Д. МакЛейн [11]). У вітчизняних дослідженнях цей конструкт пов'язується з адаптаційним потенціалом та регуляцією поведінки у стресових ситуаціях (О. Штепа [10]; О. Кокун та ін. [6]). Дослідження також показують, що толерантність до невизначеності тісно корелює із процесами екзистенційного самоздійснення та здатністю особистості витримувати професійні виклики (М. Клименко, Д. Гордон [5]; В. Артемов, І. Сингаївська [1]). Концепція антикрихкості, запропонована Н. Талемом [9], поступово інтегрується у психологічні студії через суміжні феномени – передусім посттравматичне зростання (Р. Тедеші, Л. Калгун [12]) та проактивний копінг [4]. На відміну від класичної резилієнтності, яка передбачає відновлення після стресу, антикрихкість описує здатність не лише зберігати стійкість, але й розвиватися завдяки впливу хаосу та невизначеності.

У сфері поліцейської діяльності акценти досліджень переважно робляться на психологічній стійкості, подоланні стресу та ресурсності особистості. Зокрема, у працях С. Бойчука [3] показано значення саморегуляції як чинника життєздатності поліцейських спеціальних підрозділів, а Я. Гончарова [4] досліджує особливості стрес-долання в умовах війни. Я. Пономаренко у своїх роботах аналізує специфіку стресових чинників професійної діяльності поліцейських [7] та пропонує концепцію особистісно-професійної здійсненності як інтегральний показник психологічної ресурсності [8]. Ці результати прямо співвідносяться з ключовими компонентами антикрихкості.

Варто зазначити, що у науковій літературі поступово формується уявлення про особистісні характеристики, які логічно інтерпретуються як складові антикрихкості. До них належать: адаптивність – здатність пристосовуватися до змін і нових умов [2]; саморегуляція – уміння керувати емоціями, поведінкою і мотивацією [3]; життєстійкість (резилієнтність) – психологічна здатність відновлюватися після труднощів і загартовуватися під їхнім впливом [12]; стресостійкість – готовність зберігати ефективність під тиском стресорів (О. Кокун та ін. [6]); пошук сенсу, що виявляється у здатності знаходити позитивні можливості у кризових ситуаціях (Я. Пономаренко [8]).

Разом із тим, емпіричні дослідження, які безпосередньо поєднують антикрихкість із толерантністю до невизначеності у професійній діяльності поліцейських, залишаються поодинокими. Це обумовлює як наукову новизну, так і практичну

значущість проведеного дослідження, результати якого дозволяють поглибити розуміння психологічних ресурсів працівників поліції в умовах війни та соціальної нестабільності.

Мета статті – емпірично дослідити профілі толерантності/інтолерантності до невизначеності у працівників поліції та інтерпретувати їх у контексті потенційної антикрихкості, а також перевірити зв'язки із базовими соціально-демографічними характеристиками.

Виклад основного матеріалу. У дослідженні взяли участь 182 працівники поліції. Для діагностики було застосовано «Новий опитувальник толерантності до невизначеності», що охоплює три шкали: толерантність до невизначеності (ТН) – прагнення до змін і готовність приймати новизну; інтолерантність до невизначеності (ІТН) – схильність до ясності та неприйняття неоднозначності; міжособистісна інтолерантність до невизначеності (МІТН) – прагнення до контролю у міжособистісних відносинах [2]. Результати описової статистики та перевірки нормальності розподілу наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Описова статистика і Шапіро–Вілк

Шкала	М (σ)	p (Шапіро–Вілк)
Толерантність до невизначеності (ТН)	54.3 (7.2)	0.193
Інтолерантність до невизначеності (ІТН)	72.1 (7.6)	0.008
Міжособистісна інтолерантність (МІТН)	28.2 (8.0)	0.326

Середній рівень толерантності до невизначеності (ТН) у вибірці працівників поліції становить $M = 54.3$ при $\sigma = 7.2$. Перевірка нормальності розподілу за критерієм Шапіро–Вілکا показала, що цей показник не відрізняється від нормального ($p = 0.193$). За шкалою інтолерантності до невизначеності (ІТН) отримано значно вищі середні значення – $M = 72.1$ при $\sigma = 7.6$. Проте розподіл даних статистично значуще відхиляється від нормального ($p = 0.008$; $p < 0.01$), що свідчить про асиметричність результатів та концентрацію більшості респондентів у зоні вищих значень інтолерантності. Показники міжособистісної інтолерантності до невизначеності (МІТН) є найнижчими у вибірці: $M = 28.2$ при $\sigma = 8.0$. Розподіл цих результатів не має значущих відхилень від нормального ($p = 0.326$).

Таким чином, поліцейські в середньому характеризуються помірним рівнем толерантності до

Таблиця 2

Середні значення у кластерах

Кластер	ТН	ІТН	МІТН
0	49.8	67.9	26.4
1	61.1	76.2	21.6
2	56.4	75.8	37.4

невизначеності, підвищеними значеннями загальної інтолерантності та низькими показниками міжособистісної інтолерантності. Особливої уваги потребує саме шкала ІТН, адже її ненормальний розподіл вказує на тенденцію більшості учасників до високого рівня нетерпимості до невизначених ситуацій.

У ході дослідження було проведено кореляційний аналіз між віком, стажем служби та показниками толерантності й інтолерантності до невизначеності. Як і очікувалося, вік і стаж перебувають у сильному позитивному зв'язку ($r = 0.78$), що підтверджує надійність отриманих даних. Водночас зв'язки між соціально-демографічними характеристиками та толерантністю до невизначеності виявилися мінімальними: для віку і ТН ($r = 0.07$), а також для стажу і ТН ($r = 0.03$) асоціації практично відсутні. Це свідчить, що рівень толерантності до невизначеності у поліцейських є відносно стабільною особистісною рисою, а не похідною від віку чи професійного досвіду.

Аналіз зв'язків між субшкалами опитувальника продемонстрував низькі, але показові асоціації. Зокрема, між толерантністю та інтолерантністю до невизначеності виявлено слабку позитивну кореляцію ($r = 0.21$), що суперечить очікуваній зворотній залежності. Це може свідчити про структурну складність феномену: окремі респонденти здатні приймати новизну й невизначеність у загальному контексті, проте водночас виявляють потребу в чіткості та однозначності в конкретних ситуаціях. Зв'язок між толерантністю та міжособистісною інтолерантністю був слабко негативним ($r = -0.08$), але статистично незначущим, що вказує на відносну незалежність соціально-комунікативного виміру від загального когнітивного ставлення до невизначеності. Кореляція між інтолерантністю та міжособистісною інтолерантністю виявилася практично відсутньою ($r \approx 0.04$). Отримані результати дозволяють зробити висновок, що толерантність до невизначеності у працівників поліції формується як окремий психологічний конструкт, мало пов'язаний із демографічними характеристиками та частково автономний від суміжних вимірів інтолерантності. Це обґрунтовує необхідність подальшого аналізу складніших моделей, зокрема кластеризації, що дозволяє виділити латентні профілі ставлення до невизначеності.

З метою виявлення латентних профілів ставлення до невизначеності було застосовано кластерний аналіз методом k-means, у результаті чого виокремлено три групи (табл. 2).

Застосування кластеризації методом k-means дозволило виділити три типи профілів ставлення до невизначеності серед працівників поліції.

Кластер 0 («вразливі»). Ця група характеризується найнижчими показниками толерантності до невизначеності (ТН = 49.8) при відносно помірних рівнях інтолерантності (ІТН = 67.9) та міжособистісної інтолерантності (МІТН = 26.4). Такі поліцейські відзначаються обмеженою гнучкістю у сприйнятті неоднозначних ситуацій і вразливістю у кризових умовах.

Кластер 1 («парадоксальні антикрихкі»). Учасники цього кластера мають найвищі показники толерантності до невизначеності (ТН = 61.1), проте одночасно демонструють і високий рівень інтолерантності (ІТН = 76.2). Міжособистісна інтолерантність у них є найнижчою (МІТН = 21.6). Така суперечлива конфігурація відображає парадоксальний стиль реагування: респонденти готові до новизни та непередбачуваності, але водночас потребують структурованості й контролю. Це робить їх потенційно здатними до антихрупкого зростання.

Кластер 2 («ризиковані інтолерантні»). Цей кластер об'єднав респондентів із середнім рівнем толерантності (ТН = 56.4) у поєднанні з високою загальною інтолерантністю (ІТН = 75.8) та особливо високою міжособистісною інтолерантністю (МІТН = 37.4). Такий профіль свідчить про підвищену чутливість до невизначеності у міжособистісних відносинах і можливі труднощі у взаємодії в умовах соціально-комунікативної амбівалентності.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що толерантність до невизначеності у працівників поліції проявляється у трьох різних психологічних профілях. Від найбільш «вразливих», що відзначаються низькою здатністю приймати невизначеність, до «парадоксальних антикрихких», які поєднують готовність до новизни з потребою в структурі, та «ризикованих інтолерантних», для яких характерні труднощі у сфері соціальної взаємодії. Така типологія дозволяє розглядати толерантність до невизначеності як багатовимірний показник потенційної антикрихкості.

На основі даних кластеризації побудовано радарну діаграму (рис. 1), яка дозволяє візуалізувати специфіку профілів.

Як видно з рисунку, представники Кластеру 0 («вразливі») мають найнижчу толерантність до невизначеності у поєднанні з помірними показниками інтолерантності, що знижує їхню гнучкість у стресових ситуаціях і робить найбільш «крихкими» у контексті антикрихкості. Кластер 1 («парадоксальні антикрихкі») поєднує високий рівень толерантності з водночас підвищеною інтолерантністю, що свідчить про суперечливий стиль реагування: готовність до новизни поєднується з потребою у структурованості та контролі. Кластер 2 («ризиковані інтолерантні») характеризується середньою толерантністю та високими значеннями інтолерантності, особливо міжособистісної, що може ускладнювати командну взаємодію в кризових умовах.

Загалом, результати підтверджують, що толерантність до невизначеності не є однорідною характеристикою, а формує різні профілі, які визначають стратегії реагування на професійні виклики й потенціал до антикрихкого розвитку.

Висновки. Результати дослідження дозволяють зробити низку узагальнень щодо толерантності та інтолерантності до невизначеності

серед працівників поліції в контексті концепції антикрихкості. Вона постає не лише як здатність зберігати функціональність в умовах кризових впливів, але й як потенціал до розвитку завдяки невизначеності, а центральним психологічним ресурсом цього процесу є толерантність до невизначеності.

У дослідженні виявлено, що поліцейські загалом характеризуються помірним рівнем толерантності до невизначеності, тоді як інтолерантність має тенденцію до підвищення, причому її розподіл виявився ненормальним. Це свідчить про концентрацію значної частини респондентів у зоні високої нетерпимості до неоднозначних ситуацій. Кореляційний аналіз підтвердив відсутність зв'язку толерантності з віком чи стажем служби, що дозволяє трактувати її як відносно стійку особистісну характеристику. Водночас слабкі асоціації між толерантністю та інтолерантністю вказують на багатовимірність і суперечливість феномену.

Застосування кластерного аналізу дало змогу виокремити три психологічні профілі поліцейських: «вразливих», «парадоксальних антикрихких» та «ризикованих інтолерантних». Ці типи демонструють різні стратегії реагування на професійні виклики: від обмеженої гнучкості та підвищеної чутливості до стресу до парадоксального поєд-

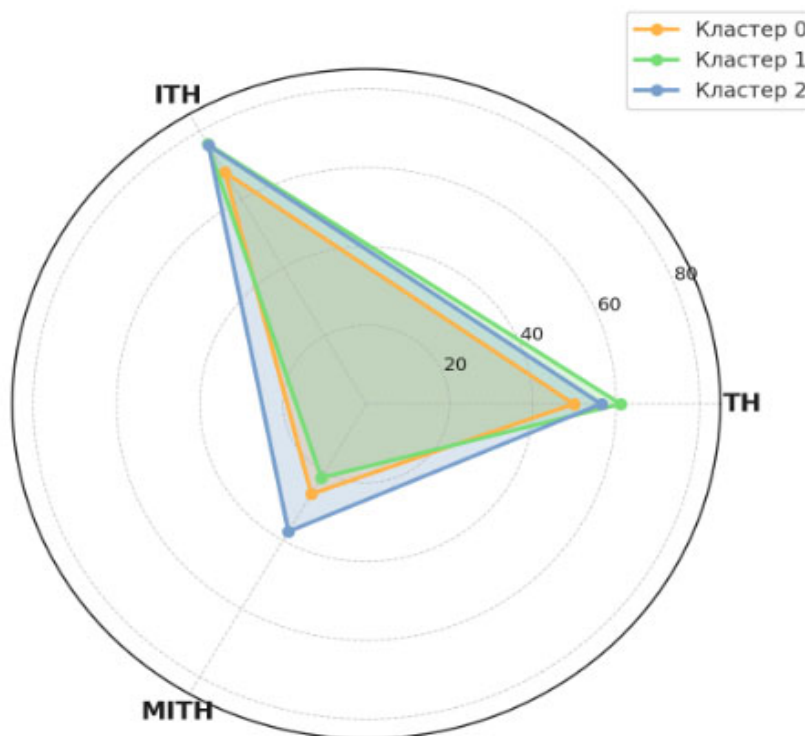

Рис. 1. Профілі толерантності та інтолерантності до невизначеності у кластерах поліцейських

нання готовності до новизни з потребою у структурі чи вираженій міжособистісній інтолерантності. Виявлені відмінності підкреслюють необхідність адресних програм психологічної підтримки та розвитку стійкості поліцейських.

Таким чином, толерантність до невизначеності може розглядатися як ключовий індикатор антикрихкості, що визначає індивідуальні стратегії реагування та потенціал до особистісно-професійного зростання. Подальші дослідження варто спряму-

вати на комплексне вивчення антикрихкості, яка охоплює толерантність до невизначеності, життєстійкість, адаптивність, саморегуляцію та стресостійкість, із використанням лонгітюдних підходів та структурного моделювання. Важливими завданнями залишаються міжгрупові порівняння у секторі безпеки та апробація тренінгових програм, здатних підвищити психологічну готовність і професійну стійкість працівників у сучасних умовах воєнних та соціальних викликів.

Список літератури:

1. Артемов В. Ю., Сингаївська І. В. Особливості процесів прийняття рішень в умовах невизначеності. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2022. № 1 (65). С. 149–163.
2. Барко В.І., Остапович В. П. Українськомовна адаптація опитувальника Баднера для використання в Національній поліції. *Психологічний часопис*. 2019. Т.5, № 8. С. 249–263.
3. Бойчук С.С. Саморегуляція як чинник життєздатності особистості поліцейських “Корпусу оперативно-раптові дії” (КОРД): дис. ... доктора філос.: 053.05. Харківський національний університет внутрішніх справ, 2023. 302 с.
4. Гончарова Я.І. Особливості подолання стресу поліцейськими в умовах війни: дис. ... д-ра філософії в галузі психології: 053. Вінниця, 2024. 314 с.
5. Клименко М.Р., Гордон Д.А. Психологічні особливості зв'язку екзистенційного самоздійснення та толерантності до невизначеності. *Габітус*. 2022. Вип. 42. С. 171–177.
6. Кокун О. М., Клочков В. В., Мороз В. М., Пішко І. О., Лозінська Н. С. Забезпечення психологічної стійкості військовослужбовців в умовах бойових дій: метод. посібник. Київ-Одеса : Фенікс, 2022. 128 с.
7. Пономаренко Я.С. Аналіз стресових чинників у професійній діяльності поліцейських під час війни. *Наукові перспективи*. 2024. № 8(50). С. 929–941.
8. Пономаренко Я.С. Психологія особистісно-професійної здійсненності поліцейських: дис. д-ра психол. наук: 19.00.06. Харків, 2025. 650 с.
9. Талєб Н.Н. Антикрихкість. Про (не)вразливе у реальному житті. Наш Формат. 2021. 392 с.
10. Штепа О.С. Психологічна ресурсність у структурі суб'єктності особистості. *Проблеми сучасної психології*. 2015. № 27. С. 661–675.
11. McLain D.L. The MSTAT-I: A new measure of an individual's tolerance for ambiguity. *Educational and Psychological Measurement*. 1993. №53. P.183–189.
12. Tedeschi R. G., Calhoun L. G. Posttraumatic Growth: Conceptual Foundations and Empirical Evidence. *Psychological Inquiry*. 2004. Vol. 15. Issue 1. P. 1–18.

Shylna A.A. ANTIFRAGILITY OF POLICE OFFICERS IN THE CONTEXT OF TOLERANCE TO UNCERTAINTY

Antifragility, as a modern psychological category, describes the ability of an individual not only to withstand stress and uncertainty but also to grow and develop as a result of them. It encompasses a set of interrelated qualities – tolerance to uncertainty, resilience, adaptability, self-regulation, and stress resistance. Therefore, examining tolerance to uncertainty as a basic resource of antifragility is of particular importance in the professional activities of police officers.

The article presents the results of an empirical study of tolerance and intolerance to uncertainty among 182 police officers. Diagnostics were conducted using the “New Tolerance to Uncertainty Questionnaire,” which includes three scales: Tolerance to Uncertainty (TU), Intolerance to Uncertainty (ITU), and Interpersonal Intolerance to Uncertainty (IITU). Descriptive statistics showed moderate mean values for TU, increased levels of ITU, and the lowest scores for IITU. Distribution analysis revealed asymmetry in the ITU scale, reflecting the concentration of respondents in the zone of high intolerance to ambiguity.

Correlation analysis confirmed the absence of significant relationships between tolerance to uncertainty and age or years of service, supporting the interpretation of TU as a relatively stable personality trait. A weak positive correlation between TU and ITU demonstrated the multidimensional and paradoxical nature of the phenomenon, where readiness for novelty may coexist with the need for structure. To better capture the latent structure of uncertainty tolerance, cluster analysis was conducted, which identified three psychological

profiles of police officers: “vulnerable” (low TU, moderate ITU), “paradoxical antifragile” (high TU with high ITU), and “risky intolerant” (average TU with high ITU and IITU).

The findings confirm that tolerance to uncertainty is an essential indicator of potential antifragility, while the identified profiles allow for a differentiated approach to the development of psychological support programs and professional resilience among police officers. The practical significance of the study lies in the potential application of these results to training interventions aimed at fostering antifragile qualities, which is especially crucial under conditions of war and social instability.

Key words: *antifragility, tolerance to uncertainty, intolerance, interpersonal intolerance, police, psychological resilience, vulnerable, paradoxical antifragile, risky intolerant, growth.*

Дата надходження статті: 19.09.2025

Дата прийняття статті: 01.10.2025

Опубліковано: 05.12.2025